

Denis Rastoder

KOPILICA

I te jeseni sve je mirisalo na pekmez. Na svakom čošku prezrele požeguše, pazaruške, jerebasme, đule, krompiruše, tahtabuše... Svuda se osjećao miris pekmeza, čula se rika goveda, bravi setukli...

“Hesap će da prevrijemi, biće grmljavine”, reče nana. “Hajde, dijete, premešči onoga konja”, zapovijedi.

Stari đogat na obližnjoj livadi se vrti ukrug od muke. Tu će je pripet, našao bi se i đinđuh. Kraj tora zavija Zeljov, k'o da ga neko na vatru baca. Zavija, siromah, k'o sve pred neku muku, još veću od one što je nedavno potresla cijelo selo. Preselila je naka čora, kažu, devojka šta li je - svi, svi su je žalili kao da su joj ostali dužni. Evo, mjesec dana se narod povrće u tu kuću, povremeno se čuje piska...

Pomjerio sam konja, za konopac dalje, pa krajem gaja produžih selom ka starim baščama odseljenika. Šetam pokraj duvarine, gledam žalosne grane kako drhte pod udarima vjetra. Sjeverac uporan, hoće da ih polomi, ali se one ne daju; sve se naslanjaju jedna na drugu. Vrapci se grvolje do debla, a laste su otišle odavno, da se ne metu zimus ovdje sa nama. Kroz ostatke prozora na duvarini, nalik na škrbave zube, primijetih neki zavežljaj iz kojeg su viorile šarene krpe. “Smeće; kao da nemaju gdje da ga sklone, no u duvarinu kuće čuvenog Šahin- age”, pomislih, prolazeći dalje, ali me ošinu pomisao da su to komšije raskrčile sobu i bacile stvari one čore što je preselila. Umjesto da i to zakopaju, oni su ih trehnuli u duvarinu. Neka čudna jeza prođe mi uz kičmu, al' ne odoljeh radoznalosti. Oprezno, kao da hodam po groblju, odvezah prtljaj i ukazaše se krajevi širokih dimija, onakvih za koje žene govore:

„Podig' se, da vidim!“ U njima ostaci vezenog džamadana, šamije s ojcama, šarene čarape, pamuklija i još neke prnje. Podižući štapom odjeću, ispod nje se ukaza kutija za košulju. “Valjala bi babu za duhan”, pomislih i prevrnuh je nogom, a iz nje ispadoše ukrasne maramice, papirići i sveščica na kojoj pročitah “Halalite ...“ Oprezno izvukoh papire, pa odoh i sjedoh na prvi brežuljak iznad puta, da me niko ne vidi. Zagledivao sam listić po listić, crteže i pjesmice, kao da sam se bojavao da otvorim tanušnu svesku.

**

„Ime mi je Rukija. Živjela sam u najljepšem selu u Bihoru, ali me je sramota da kažem u kojem. Sramota me je zbog mojih. Nijesam imala brata, ni sestru, da se nijma požalim, pa eto, da znate zašto odlazim.

Živjela sam sa ocem i majkom u najljepšoj kućici u selu. Halal smo živjeli, radili od jutra do mraka i lijepo živjeli. Majka me pazila k'o oči u glavi, nikad ruku nije podigla na mene, a ja sam je slušala – da donesem vode, raspremim sobu i sve drugo što je meni bilo lahko. Ona mi je spremala ukusna jela, redovno me izmijevala, sjekla mi nokte i spremala me za školu. Pomagala mi je da uradim domaći zadatak, iako je stalno žurila da završi sve što joj je babo ujutru zapovijedio. Lijepo je ona živjela i sa mojim babom. Činilo se da je ona njega više voljela, ne znam zašto. Babo je stalno radio u nadnicu. Ali, kada bi u akšam došao, mrtav umoran, ja bih se zaletjela njemu u zagrljaj. On bi me samo potapšao po ramenu i kroz zube majci progundao: „Makni ovu kopilicu od mene, makni je da ne udavim i tebe i nju.“

To “kopilica”, čula sam i od djece iz komšiluka. Stalno su me jarkala, kada bi se igrali žmurke, govoreći: “Od ove se kopilice nemoš' sakrit', ka' da ima oči na zatioku.” Pitala sam majku šta to znači, a ona me zagrlila i kazala: “Kad je neko vrijedan, valjaniji od drugih, ode mu naturaju da je kopile – kopilica.”

Plakala sam što mi babo ne dozvoljava da ga zagrlim, a majka je s uzdahom govorila: “Pusti, sine, babo je umoran.” Dani su prolazili, a ona je sve češće na licu imala modrice i krijući od mene plakala je. Čula sam jedne noći iz izbe, kako zapomaže: „Tvoja je, tvoja je...” Ječala je, stenjala, plakala, molila... Sve sam ja to čula i u snu, a nijesam imala hrabrosti da se probudim. Ujutro, ležala je na dušek u nepomično. Tražila je da joj donesem leđen u koji je povratila krvavu unutricu.

Te noći, odveo je babo u izbu i prebio ka' mačku. Udarao je mokrim konopcem, rukama i nogama, sve dok nije krv propljuvala. Pred zoru, jedva se dovukla do česme da se umije i uđe u kuću. Legla je pored mene i nježno me milovala.

Oči su joj bile poluzatvorene, glas izgubljen. Rekla mi je da je pala sa tavana, dok se pela da uzme suhog mesa za varivo. Povraćala je u nekoliko navrata i onda se pridigla, kao da joj je laknulo. Oslanjajući se

lijevom rukom o pod, jedva se pridigla i krenula da uzme onaj leđen, ali sam je preduhitrila i ponijela ga u dvorište. Kad sam se vratila, ona je pogurena stajala nasred sobe i naginjući glavu, čas na jednu, čas na drugu stranu, razgledala okolo.

“Moram kod doktora, brzo ću se vratit”, rekla je. “Budi dobra, slušaj baba! On je tvoj babo”, uzdahnula je. “Uzmi gurabiju, jedi uzgred, da ne zakasniš u školu. Hajde uči, uči, zlato moje, uči”, zagrlila me i pogledom mi pokazala pravac.

Tek kada sam se vratila iz škole, shvatila sam da je nema. Otišla je i više se nikad nije vratila.

**

Noć je sve mračnije stezala. Plakala sam ispod jorgana, nadajući se majci, kad se on prokrivi sa vrata: “Kud je ona rospija?” Od straha skočih kao oparena. “Otišla je kod doktora”, rekoah kao da se pravdam. “Dabogda je nikad više ne vidio! I tebe je trebalo da odvede” – reče moj babo.

Prolazili su mjeseci bez majke, a i bez oca. Cijela kuća se natovarila na mene. Sve bih ja to radila, čak i više, samo da me babo ne roti svaki čas. Ujutro podlažem vatru, pušćam kokoške, muzem krave, mijesim hljeb, pa tek ponekad odem u školu. U školi svi bulje u mene, smijulje se dok me učitelj grdi što ne dolazim, elem – niđe mi medeta nema. Ali, biće bolje kad se majka vrati... Nadala sam se!

Prodoše tako četiri mjeseca. Babo je tražio da umijesim pitu kako mi glava zna. Nijesam umjela i za to me je premlatio k'o da nijesam njegovo dijete. “Idi nekud, traži majku, izgubi se”, vikao je kroz kuću. Nijesam htjela da ga napustim, mislila sam sve će biti bolje kad majka dođe.

Neprestano sam plakala, pa me i zato tukao. Eh, eh... moje muke... Naučila sam i da perem veš na rijeku, da ga cijedim peraljkom, da sirim, kuham, čistim, kako-tako – kako sam znala i morala.

Niko iz sela se ni pomaskario nije da me zovne, da pita mogu li sama, no bi žene samo uzgred doturile: „Pogledni je, fikta majka, naredna će i ova bit.“

Prođe i peti mjesec, kad čujem – babo priča sa rođacima da će

da se ženi! Obradovala sam se k'o sve nezrelo dijete, misleći da će majka jopet doj. Pred akšam meni naredi da namirim stoku, uredim sobu, a on uzjaha konja i ode sve u dilik. Muzla sam kravu u izbi kad čuh topot konja i pucnevej - toh! toh! Ispade mi štruglja sa mlijekom iz ruku od straha. Potrčala sam da vidim, nadajući se da mi dovodi majku. Dok sam buljila u dvije siluete i gazila prema guvnu, nabodoh se na čiviju u staroj tarabi što je bješe vjetar obalio. Zabolje me do srca i samo zakukah: „Kuku, majkoooo!“ Ada, niko ne trenja. Pristižu komšije, čestitaju, a ja jedva iščupah nogu iz majčinog starog opanka.

Gegajući, stadoh pred kuću, kad babo siknu: “Šta čekaš? Idi u kuću, turaj kahvu!” Napuni se soba. U vrh turiše naku ženu. Čini mi se, grđu nijesam viđala u našem kraju, možda i zbog toga svi blehnu u nju. Služim, niko živi neće ništa da mi pomogne.

Ko je ova žena, šta će ona ovdje, šta je ona meni - stotinu pitanja mi nagušilo, a niđe odgovora. Čujem da je babo ukro iz tora, dok je muzla brdoke.

Ode komšilik, odoše i oni u babovu i maminu sobu, ja ostah kod šporeta. Tu sam, inače, i spavala.

Ujutro, čujem, smiju se u grohot. Žmurim, kao da spavam, čekam babovu komandu, jer mi je strah u kosti utjerao. “Hajde, čora, skuhaj kahvu meni i Selimi” – trgnu me za ruku. Selima – tako se zove ova naduvena žena, jutros još ružnija, pomislih. Ubrzo dođoše snaše da je vide, a meni se povraća od njihovih miletluka. Nijedna nije dolazila da pita kako živimo. Sve nešto mrtolje da će mi maćeha zamijenit' majku. Nijesam znala šta to uistinu znači, i isprva naš život bješe i neki hal. Čini mi se, i babo se promijenio. Nju da može iz ruke da hrani, na dlan da je drži, a mene bi najradije da ne gleda. Ja baba i dalje sve slušam. E, kad je ona počela da mi naređuje, eeee, kukala mi majka. Ako je ne poslušam, teško mene, zaprijetu mi je babo.

Moram da spremam da se jede, muzem krave, čak babu i njoj da perem noge prije spavanja. Ona je bila puna uši, pa sam morala i da je bištem. Sva djeca u školi odbiše od mene. Nije tu više bilo ni škole, ni jada, od kad je majka otišla, no hajd.

Kad ona sprema večeru, posebno sipa njoj i babu, a meni zadrobi

stari hljeb u surutku. Ja turim kazan vode da se ugrije, da se izmijem, ona mi ne da, pa se studenom vodom kupam. Hoće, tobože, da mi zaveže kosu u rep, a sve katilski čupa i mrmlja: „Ah, kopilice, kopilice...” Uveče pokupi jorgane tamo kod njih, te se po svu noj metem pod jedno ćebe, niti spavam, niti jadim.

Čujem, pričaju: “Šta ćemo sa njom, samo nam smeta?”

Eh, majko mila, šta je ovo, koja je ovo muka mene snašla. Sve češće me udari, motkom, metlom, čim stigne. Psuje, za sve sam kriva. Babo se sve pravi da ne vidi. Kad smo u sobi same, napane me k'o oro kokošku.

Napunila sam trinaest godina. Umjesto da mi čestitaju rođendan, ona me ubila da ću taj ćutek pamtiti dok sam živa, ako uopšte ostanem živa. Shvatila sam – ja njoj nijesam ništa, a ni ona meni. Nafiškijala se vaški, po cijeli dan se bište i kopa.

– Dragi, uzmi mi etiol za uši kad slegneš u Petnjicu.

– Hoću draga, hoću. Hol još šta?

Donese babo, neki dan kesu i reče: “Ova bočica je opasna.” Ona to razmuti u vodu i nekom krpicom poče da natapa u kosu. Eee, kako to bazdijaše. “Hol da probaš, Rukijice, malo, sal lizni”, veli meni. Samo sam je gledala. Namaza ona to po glavi i stavi šamiju. Smrdi, činimi se cijelo selo od nje. Babo naiđe i reče: “Ostavi mi malo te otrovi, da naprskam kokošnjac.”

– Otrov? – pomislih.

Nasu ona u neku konzervu i on to ostavi pod strehu kokošara. Uskosila se od te otrovi i smrada, pa se vazdan valjala po bašči, a ja sam otišla da čuvam krave. Namjerno nijesam dolazila do akšama, al' da vidiš jada. Nema ništa za večeru! Babo se uskosio, a ona sikće, pa kad me dofatila za kosu! Bogu dušu, bog je neće. Svu noj nisam zaspala. Mislila sam i ljutila se na majku što me je rodila, a onda još više plakala, sve do prvih pijetlova.

Pirgonja je sve češće kukurijekao. Kroz prozor vidim krajičak one konzerve. Valjda je dovoljno da se lijepo napijem i skratim muke i sebi i drugima. Ako je tamo pošla, majka će me dočekati. Moj život je postao smetnja. Niko me ne voli, nikom ne trebam. Da li zbog grijeha ili sudbine koja me guši tuđim krivicama.

Ti koji budeš čitao ovo pismo, znaj da sam se otrovala zbog maćehe. Ako slučajno sretneš moju majku, reci joj da je volim i da je čekam na nekom ljepšem mjestu. Tješi baba, ako se sjeti svoje ćerke.

Strah me je, možda ću napraviti još gore. Ne! Gore od ovoga ne može. Idem dok se nije digla prokleta Selima. Svakome neka dragi Allah da ono što je zaslužio. Ovaj pupoljak će uvehnuti, nemoj niko da plače, jer kad sam ja plakala, nikoga nije bilo. Vaša Kopilica“.

**

Godinama sam skrivao tu svesku i ponovo čitao, posljednji put u proljeće 1971., kada sam odlučio da nekud pobjegnem, pa makar se ne vratio.

– Sine, sine... O sine...

– Šta je majko - trgoh se.

– Hajde da večeramo!

– Eto me, majko, samo da časkom poneseš nešto u selo...

Uzeh onu svesku, zamotan u papir od džaka za brašno, i zaputih se Rukijinom ocu. Akšam je, pitao sam se kako da mu ovo dam. Dok sam prilazio kući, laknu mi, sjedio je na hajatu sa još dvije osobe, te ubrzah korak kao da žurim. “Oprostite”, slagah na brzinu, “ovo mi je jutros u Ivangradu dala neka žena, kad je na šalteru za lične karte čula odakle sam, zamolila me da ti donesem, jer ti znaš o čemu se radi.” Začudili su se svi, a kobajagi i ja sa njima, tutno sam mu zamotuljak u ruku i otrčao kući. Ujutro sam stigao na prvi voz.

Rukiju je sudbina odvela na Ahiret, a mene u svijet. Poslije dvadeset godina, kada sam se prvi put vratio u svoje selo, podignut je spomen hajrat „Rukijina suza“.